

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลในสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างจรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อการพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลักทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ โดยให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งการเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ใช้ความรู้ มาป้องกัน และแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องผสมผสานสาระความรู้ ต่าง ๆ อย่างสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ (กรมวิชาการ. 2544 : 3)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขปรับปรุง พ.ศ. 2545) ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : ความนำ)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมหนึ่งในกระทรวงศึกษาธิการ มีภารกิจหลักที่สำคัญคือ การจัดการศึกษาภาคบังคับ ให้เด็กไทย

มีอายุย่างเข้าปีที่แปดถึงอายุย่างเข้าปีที่สิบห้าได้เข้าเรียนอย่างทั่วถึงทุกคน นอกจากนี้ยังได้รับมอบหมายจากรัฐให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กที่อาศัยอยู่ที่พื้นที่ชนบท เพื่อสนองนโยบายการกระจายโอกาสทางการศึกษาและการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดการเสมอภาคอย่างทั่วถึง ให้คนไทยทั่วประเทศทุกพื้นที่ ซึ่งต้องอาศัยทรัพยากรทางการศึกษาหลายประการเป็นปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุนในการดำเนินการกิจให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังขอบข่ายภารกิจของสถานศึกษาประกอบด้วย 4 งาน คือ งานวิชาการ งานบริหารทั่วไป งานแผนงานงบประมาณ และงานบุคลากร บรรดางานบริหาร 4 งานนั้น งานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ส่วนงานอื่นเป็นงานเสริมและสนับสนุนให้งานวิชาการประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2545 : 2)

การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคาม เขต 2 ประสบปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา กล่าวคือ จากการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (GAT) พบว่า คุณภาพนักเรียนในกลุ่มสาระคณิตศาสตร์ กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ มีผลสัมฤทธิ์ต่ำอยู่ในระดับควรปรับปรุง และกลุ่มทักษะภาษาไทยมีผลสัมฤทธิ์ต่ำอยู่ในระดับพอใช้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. 2546 : 7)

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นหน่วยงานที่มีภาระหน้าที่ในการดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามภารกิจของโรงเรียนในอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ประสบปัญหาด้านคุณภาพการศึกษายังไม่เป็นที่น่าพอใจ กล่าวคือ การประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 กลุ่มสาระภาษาไทย ทักษะในการฟัง การพูด การเขียน และหลักเกณฑ์ทางภาษา โดยสถานศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ ประเมินความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการคิดคำนวณส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. 2546 : 102)

นอกจากนี้การดำเนินงานวิชาการ ปีการศึกษา 2547 พบว่า ครูขาดความรู้ความเข้าใจในด้านหลักสูตร ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำสื่อ เอกสารไม่เพียงพอ ไม่ทราบแนวทางการวัดผลที่ไม่ชัดเจน ครูส่วนใหญ่ไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอน ขาดการนิเทศติดตามผลจากหน่วยศึกษานิเทศ คณะกรรมการสถานศึกษาไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา เนื่องจากมีภาระหน้าที่ประจำ และประกอบอาชีพส่วนตัว ผู้อำนวยการสถานศึกษายังมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องลำดับความสำคัญมาก่อนของการปฏิบัติงาน

วิชาการในด้านการพัฒนาหลักสูตรการวิจัยพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว และการแนะแนวทางการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากผู้อำนวยการสถานศึกษาไม่มีความชัดเจนในแนวปฏิบัติ ประกอบกับในปัจจุบัน ยังขาดความชัดเจนในการดำเนินงานทั้งในเรื่องหลักสูตรประเมินผล เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่โดยให้สถานศึกษาดำเนินการเอง โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่าง ข้อจำกัด และศักยภาพของสถานศึกษาแต่ละแห่ง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. 2546 : 2-3)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งเป็นรองผู้อำนวยการสถานศึกษาแห่งหนึ่ง ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานวิชาการสถานศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานวิชาการ ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อนำผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลและสารสนเทศเขตการศึกษา และหน่วยงานที่จัดการศึกษาในการดำเนินงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพต่อไป

กรอบแนวความคิดการวิจัย

ในการวิจัย การดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เฉพาะอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ผู้วิจัยใช้ขอบข่ายงานวิชาการ 12 ด้าน ของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 17)

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
4. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา
6. ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. ด้านการนิเทศการศึกษา
8. ด้านการแนะแนวการศึกษา
9. ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น

12. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร
หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานวิชาการของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เฉพาะอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ทั้งโดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการดำเนินงานวิชาการของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เฉพาะอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ตามความคิดเห็น
ของผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้สอน และ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีสถานภาพ
และกลุ่มความเป็นเลิศแตกต่างกันทั้ง โดยรวมและรายด้าน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานวิชาการของสถานศึกษา ในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เฉพาะอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ตามความคิดเห็น
ของผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้สอน และ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมมติฐานการวิจัย

1. การดำเนินงานวิชาการของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มหาสารคาม เขต 2 เฉพาะอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง
2. การดำเนินงานวิชาการของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มหาสารคาม เขต 2 เฉพาะอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการสถานศึกษา
ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและกลุ่มความเป็นเลิศทางวิชาการที่มีสถานภาพ
ต่างกัน มีระดับการดำเนินงานแตกต่างกันทั้ง โดยรวมและรายด้าน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการดำเนินงานวิชาการ ในสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เฉพาะอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ซึ่งมีประชากร
และกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เฉพาะอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ปีการศึกษา 2548 จำนวน 1,084 คน ดังนี้ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 506 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา 55 คน ครูผู้สอน 523 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ปีการศึกษา 2548 โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 75 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา 55 คน ครูผู้สอน 78 คน รวม 208 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

3.1.1 สถานภาพ จำแนกเป็น

- 1) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2) ผู้อำนวยการสถานศึกษา
- 3) ครูผู้สอน

3.1.2 กลุ่มพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ จำนวน 4 กลุ่ม จำแนกเป็น

- 1) กลุ่มพยัคฆภูมิพิสัย
- 2) กลุ่มศรีนครเตา
- 3) กลุ่มก้ามปูลานสะแกนาสีนวนถาวร آهن
- 4) กลุ่มเม็กคำหนองบัว

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ขอบข่ายงานวิชาการ 12 ด้าน ดังกล่าว

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การดำเนินงานวิชาการ หมายถึง การปฏิบัติงานตามภารกิจของงานวิชาการ ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด
2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง คณะบุคคลที่ได้รับคัดเลือกตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรภายนอก ผู้แทนผู้นำทางศาสนา ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย
3. ผู้อำนวยการสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จำนวน 55 โรงเรียน
4. ครูผู้สอน หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่สอนระดับการศึกษาช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย
5. เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 หมายถึง เขตรับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ ประกอบด้วย โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ อำเภอวาปีปทุม อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอบรบือ อำเภอนาเชือก อำเภอนาดูน และอำเภอยางสีสุราช
6. กลุ่มพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ หมายถึง กลุ่มโรงเรียนพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่จัดตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ พ.ศ. 2547 เฉพาะอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จำนวน 4 กลุ่ม ดังนี้
 - 6.1 กลุ่มพยัคฆภูมิพิสัย มีจำนวน 13 โรงเรียน ได้แก่ อนุบาลพยัคฆภูมิพิสัย บ้านดง บ้านเมืองเสื่อ บ้านหนองกกหนองยาว บ้านหนองแคน บ้านหนองห้าง บ้านคอนหมี่ บ้านจี่เหล็ก บ้านโคกสะอาด บ้านโนนม่วงท่าพลับพลา บ้านนาค่าย บ้านโนนแคน และบ้านหนองจานบุลาน
 - 6.2 กลุ่มศรีนครเตา มีจำนวน 15 โรงเรียน ได้แก่ บ้านเมืองเตา บ้านหนองฮี บ้านโนนบ่อ บ้านทัพป่าจิก บ้านดงเย็น บ้านค่ายนุ่นโนนแคน บ้านสระแคน บ้านแก่น้อย บ้านจอมพะลาน บ้านโนนสูงคอนที้ บ้านหนองบัวแก้ว บ้านหนองบัวภูสองห้อง บ้านหนองระเวียง บ้านหนองแสง บ้านสระบาก และบ้านโนนจาน

6.3 กลุ่มกำมปูลานสะแกนาสีนวลถารแ่อน มีจำนวน 13 โรงเรียน ได้แก่ บ้านหัวหมู บ้านมะโป้ บ้านหนองแก บ้านหนองฝือ บ้านหนองสนมคอดัว พักณภูมิพิสัย ชุมชนนาสีนวล บ้านคงบกหนองตาเต็น บ้านเตาป่า บ้านเขวาทุง บ้านน้ำสร้างหนองปะ บ้านมะชมโนนสง่า และบ้านเหล่าน้อย

6.4 กลุ่มเม็กคำหนองบัว มีจำนวน 13 โรงเรียน ได้แก่ บ้านเม็กคำ บ้านแก่นท้าว บ้านตาลอก บ้านเม็กน้อยหนองไผ่ บ้านสำโรงโคกจันทร์หอม บ้านเหล่า บ้านหารฮี บ้านขามเรียน บ้านโคกล่ามวิทยา บ้านคงหัวช้าง บ้านหนองนาโน บ้านหนองหัวเต่า และบ้านหนองบัวกาเหรียญ

7. สถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เฉพาะที่อยู่ในท้องที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ใช้เป็นข้อเสนอเทศสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานำไปปรับปรุงการดำเนินงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น